

The Israel regime's relations with the Iraqi Kurdistan region and its impact on the national security of the Islamic Republic of Iran

Dr. Mohammad Rajabi

Assistant Professor of Political Science, Department of Security and Social Sciences, Faculty of Security and Policing and Social Sciences, Policing Sciences and Social Studies Research institute, Tehran, Iran. M52.Rajabi@gmail.com.

Abstract

The founding fathers of the Zionist regime tried to expand the circle of their friends and allies by providing their own security through proposing the doctrine of peripheral unity. according to this, The Zionist regime's communication with the Iraqi Kurds can be traced back to its artificiality, lack of strategic depth, being in the circle of hostile countries, lack of international and regional legitimacy, and consequently, a strong sense of insecurity in Tel Aviv which the regime had faced since its inception. The issue that this article intends to explain is "What are the characteristics of the Zionist regime's relations with the Iraqi Kurdistan region and what effects these relations have on the national security of the Islamic Republic of Iran?" The hypothesis put forward is that the Zionist regime in the form of the doctrine of peripheral unity tried to fill the vacuum of its political and security legitimacy to some extent by establishing and developing relations with the Iraqi Kurdistan region. In this line, by being present in the Iraqi Kurdistan region and being close to the western frontiers of the Islamic Republic of Iran, the Zionist regime will have a negative effect on Iran's national security. This essay uses a qualitative method along with a descriptive/analytical approach. Accordingly, the present study tries to explain the historical roots of relations, the current and future dimensions in

the political, economic, security and cultural fields in the form of the doctrine of peripheral unity and its subsequent impact on the security of the Islamic Republic.

Keywords: Zionist regime, Kurdistan region, peripheral unity, security, Islamic Republic of Iran.

روابط رژیم صهیونیستی با اقلیم کردستان عراق و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

محمد رجبی

استادیار علوم سیاسی، گروه امنیتی و اجتماعی، پژوهشکده امنیتی، انتظامی و اجتماعی، پژوهشگاه
علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی، تهران، ایران. M52.Rajabi@gmail.com

چکیده

آباء بنیانگذار رژیم صهیونیستی با طرح دکترین اتحاد پیرامونی سعی کردند ضمن تأمین امنیت خود، حلقه‌ی دوستان و متحدان خویش را افزایش دهند؛ براین اساس، ریشه‌ی برقراری ارتباط با کردهای عراق از سوی رژیم صهیونیستی را می‌توان در تصنعی بودن، عدم برخورداری از عمق استراتژیک، قرارگرفتن در حلقه‌ی کشورهای مخالف، فقدان مشروعیت بین‌المللی و منطقه‌ای و به تبع آن، احساس ناامنی شدید در تل‌آویو دانست که این رژیم از بدو تأسیس تاکنون با آنها روبرو بوده است. مسأله‌ای که مقاله‌ی حاضر قصد تبیین آن را دارد، عبارت است از اینکه «روابط رژیم صهیونیستی با اقلیم کردستان عراق از چه مختصات و ویژگی‌هایی برخوردار بوده و این روابط چه تأثیری بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران دارد؟». فرضیه مطرح شده آن است که رژیم صهیونیستی در قالب دکترین اتحاد پیرامونی سعی نموده تا خلاء مشروعیت سیاسی و امنیتی خود را از طریق برقراری و توسعه روابط با اقلیم کردستان عراق تا حدودی مرتفع نماید و بدین ترتیب، این رژیم با حضور در اقلیم کردستان عراق و قرار گرفتن در مجاورت مرزهای جمهوری اسلامی ایران اثر منفی بر امنیت ملی آن خواهد داشت. این مقاله از نوع کاربردی و به روش کیفی با رویکرد توصیفی و تحلیلی است. بر این اساس، پژوهش پیش‌رو تلاش دارد ضمن تبیین ریشه‌های تاریخی روابط، ابعاد کنونی و آینده‌ی آن را در زمینه‌های سیاسی، اقتصادی، امنیتی و فرهنگی را در قالب دکترین اتحاد پیرامونی تبیین نموده و تأثیر آن بر امنیت جمهوری اسلامی ایران را مورد مطالعه قرار دهد.

واژگان کلیدی: رژیم صهیونیستی، اقلیم کردستان، اتحاد پیرامونی، امنیت، جمهوری

اسلامی ایران.

تاریخ دریافت: ۰۰/۱۱/۹ تاریخ بازبینی: ۰۱/۰۳/۴ تاریخ پذیرش: ۰۱/۰۳/۱۸

فصلنامه روابط خارجی، سال ۱۲، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۹، صص ۷۶۹-۸۰۵

مقدمه

دولت مرکزی عراق از زمان سلسله هاشمی، جمهوری عراق و پس از آن عراق بعثی همواره موضعی منفی نسبت به رژیم صهیونیستی اتخاذ کرده است. علی‌رغم این امر، اقلیم کردستان عراق حتی در زمان حاکمیت رژیم بعث که تا پیش از جنگ خلیج فارس از قدرت کنترل خوبی بر آن کشور برخوردار بود، همواره نسبت به برقراری رابطه با رژیم صهیونیستی رویکرد مثبتی داشته است. با سقوط رژیم بعث در سال ۲۰۰۳ میلادی و ایجاد خلاء نسبی قدرت در عراق، اقلیم توانست از آزادی عمل بیشتری بهره‌برد و روابط خود با رژیم صهیونیستی را گسترده‌تر از گذشته سازد. در سمت مقابل نیز رژیم صهیونیستی در قالب دکترین اتحاد پیرامونی ضمن توجه به منافع سیاسی، با آگاهی از اهمیت حضور نظامی-اطلاعاتی در این منطقه‌ی هم‌مرز با ایران -هم برای مقابله با گروه‌های شبه‌نظامی ایران در عراق و هم برای مقابله مستقیم با ایران- از هیچ فرصتی برای استحکام روابط خود با کردهای عراق دریغ نکرده است.

سقوط دولت مرکزی صدام حسین، از آن جهت که موضعی خصمانه نسبت به جمهوری اسلامی ایران داشت اتفاق مثبتی ارزیابی می‌شود. اما در سوی مقابل، روی کار آمدن دولت‌های نسبتاً ضعیف در آن کشور در عین فراهم ساختن زمینه‌های حضور فعالانه ایران در این کشور، راه را برای حضور دیگر بازیگران خارجی نیز هموار نمود. به بیان دیگر، دولت مرکزی عراق که زمانی مانع عمده توسعه‌ی روابط اقلیم

کردستان با رژیم صهیونیستی بود، با تضعیف آن از سال ۲۰۰۳ میلادی به این سو تقویت روابط اربیل-تل‌آویو را در پی داشته است. حتی فراتر از این -چنانکه در ادامه‌ی مقاله نیز بدان پرداخته می‌شود- چراغ سبز نسبت به برقراری روابط دیپلماتیک میان عراق و رژیم صهیونیستی از سوی دولت عراق و یا حداقل به حاشیه رفتن مساله فسطین در سطح کلان عراق، یکی از عوامل مهم در توسعه و تقویت روزافزون روابط رژیم صهیونیستی و اقلیم کردستان عراق بوده است.

ذیل این مقدمه مسأله‌ای که مقاله‌ی حاضر قصد تبیین آن را دارد، عبارت است از اینکه «روابط رژیم صهیونیستی با اقلیم کردستان عراق از چه مختصات و ویژگی‌هایی برخوردار بوده و این روابط چه تأثیری بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران دارد؟».

۱. پیشینه پژوهش

تاکنون پژوهشگران گوناگونی به بررسی روابط بین اقلیم کردستان عراق و رژیم صهیونیستی پرداخته و ابعاد آن را بررسی نموده‌اند که در این سطور، تنها به برخی از مهم‌ترین آنها اشاره می‌شود:

- در مقاله‌ی آقایان «علیرضا موسوی‌زاده» و «مهدی جاودانی‌مقدم» که به عنوان «جایگاه استراتژیک کردستان عراق در سیاست خارجی اسرائیل و الزامات سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران» به رشته‌ی تحریر در آمده است، سعی گردیده تا حوزه‌های مختلف روابط میان دو طرف را در ابعاد اقتصادی، امنیتی، سیاسی و نظامی بررسی شود. با این وجود، با توجه به آنکه پژوهش مذکور اشغال عراق -در سال ۲۰۰۳ میلادی- را به‌عنوان نقطه‌ی عطف در نظر گرفته است؛ از این‌رو، روند تعمیق روابط دو طرف از این سال به این سو، مطمح نظر نویسندگان بوده و به روابط قبل از آن، صرفاً در تاریخچه‌ی مقاله توجه شده است.
- «نبی‌الله روحی» در مقاله‌ی خویش با عنوان «سیاست خاورمیانه‌ای رژیم صهیونیستی و اقلیت‌های قومی-مذهبی» روابط اقلیم و رژیم را از دریچه هویت و مباحث مرتبط با اقلیت‌های قومی و مذهبی تشریح کرده است؛ بر این اساس، نگاه مشترک کردها و یهودیان به خود به‌عنوان «دو ملت بدون سرزمین!» به‌عنوان یکی از شاخص‌های اشتراک نظر و نزدیکی آنان به یکدیگر در نظر گرفته شده است. به همین دلیل رژیم صهیونیستی از

برگزاری همه‌پرسی اقلیم کردستان حمایت کرد. با این حال، تقلیل روابط دو طرف به مسائل هویتی و نادیده گرفتن دیگر عوامل - همانند استفاده رژیم از اقلیم به عنوان پایگاهی علیه ایران - باعث می‌شود تا مقاله فوق‌الاشاره نتواند نگرشی همه‌جانبه به موضوع داشته باشد.

- «أفرا بنژیو^۱» در مقاله‌ای با عنوان «روابط شگفت‌انگیز بین اسرائیل و کُردها^۲» به طیفی از عوامل دخیل در روابط کُردها - به صورت عام - و یهودیان پرداخته است. بدین ترتیب، او ضمن تبیین عوامل تاریخی و هویتی، به عوامل ژنتیکی که براساس آن مشابهت‌های یهودیان و کُردها بیش‌تر از یهودیان و اعراب است، نیز توجه کرده است. بدین معنا، این مقاله از عوامل تاریخی، سیاسی و حتی ژنتیکی به عنوان مبنای نزدیک دو قوم یاد کرده و از بیان عوامل دیگر نظیر تلاش برای کسب مشروعیت سیاسی بین‌المللی یا نزدیک شدن به مرزهای ایران غفلت نموده است.
- سحر الطراون در مقاله (۲۰۱۹) خویش با عنوان «اثر الدعم الاسرائیلی لاستفتاء انفصال كردستان عن العراق علی العلاقات التركیه الاسرائیلیه» بر این نظر است که رویکرد جمهوری اسلامی ایران و ترکیه از مشابهت‌هایی برخوردار است. بدین معنا که ترکیه نیز همانند جمهوری اسلامی، حضور رژیم صهیونیستی در کردستان عراق را منبع تهدیدی برای خود می‌داند؛ چرا که به زعم آنکارا، حمایت تل‌آویو از اربیل به ایجاد یک کشور منجر خواهد شد و به تبع آن، می‌تواند کُردهای ترکیه را به نیز جدایی تشویق کند، چیزی که ترکیه آن را نمی‌پذیرد (الطراون، ۲۰۱۹: ۳۹۵-۳۹۴).
- مسعود اخوان کاظمی، فرزند رستمی و حامد شاه‌ملکی در مقاله (۱۳۹۶) خود با عنوان «تحلیل رابطه کردستان عراق و پیامدهای امنیتی آن برای جمهوری اسلامی ایران» استدلال می‌کنند که جنگ ۱۹۹۱ خلیج‌فارس، سقوط صدام از اریکه قدرت در پی حمله نظامی امریکا به عراق در سال ۲۰۰۳ میلادی و تحولات جدیدتر نظیر ظهور پدیده داعش و برگزاری همه‌پرسی استقلال در افزایش نفوذ رژیم صهیونیستی در اقلیم کردستان عراق مؤثر بوده است. این مقاله با بهره‌گیری از نظریه‌ی موازنه تهدید اعتقاد

1 Ofra Bengio

2 Surprising Ties between Israel and the Kurds

دارد، تل‌آویو در راستای یافتن متحد استراتژیک جدید در منطقه‌ی غرب آسیا به سمت اقلیم رفته است که تبعات امنیتی آن برای جمهوری اسلامی ایران غیرقابل انکار خواهد بود.

• گالیا لیندن اشتراوس^۳ و اودد اران^۴ در مقاله (۲۰۱۴) خود تحت عنوان

«The Kurdish Awakening and the Implications for»

Israel بر این عقیده هستند که گردها با حدود ۳۰ میلیون نفر جمعیت، بزرگترین قوم در جهان هستند که از خودمختاری برخوردار نیستند. از نگاه این نویسندگان، طی سال‌های متمادی، این اقلیت در کشورهای که در آن‌ها پراکنده هستند، عموماً تحت ظلم قرار گرفته و حتی در برخی مواقع، دولت‌ها آن‌ها را سرکوب کرده‌اند. نویسندگان این مقاله اعتقاد دارند همانند بهار عربی، بهار کردی و بیداری قابل توجهی در میان این جمعیت به‌ویژه در دو کشور عراق و سوریه که نفوذ دولت مرکزی بر سیاست گردها بسیار محدود است، وجود دارد. تحولات در این کشورها به احتمال زیاد پیامدهایی برای رژیم صهیونیستی خواهد داشت؛ زیرا از منظر سیاست خارجی این رژیم تقریباً مسلم است که اگر گردها اعلام استقلال کنند، پاسخ تل‌آویو در به رسمیت شناختن کشور جدید، سریع خواهد بود.

• حیدر خضری در مقاله (۲۰۲۲) خود با عنوان «Kurds, Jews, and

Kurdistani Jews: Historic Homelands, Perceptions of

Parallels in Persecution, and Allies by Analogy» بر این

نظر است که گردها و یهودیان دارای تجربه‌ی تاریخی مشترکی بوده و می‌بایست از یکدیگر در مقابل دشمنان مشترک حمایت نمایند. به نظر نویسنده، روابط پنهان میان تل‌آویو و اربیل از سال ۱۹۶۰ میلادی باعث شد تا از یک سو، بغداد درگیر منازعه اعراب و رژیم صهیونیستی نشود و از سوی دیگر، به جنبش آزادی بخش کرد در کردستان عراق اجازه زنده ماندن داد.

• سرگئی میناسیان^۵ در مقاله خود با عنوان «روابط اسرائیل و گردها»

تاریخچه و پویایی این روابط را با تحلیل روابط بین‌شکل‌گیری رژیم

3. Gallia Lindenstrauss

4. Oded Eran

5 Sergey Minasian

6 The Israeli-Kurdish Relations

صهیونیستی و تلاش برای استفاده از عامل کُرد تو سط تل‌آویو در راهبرد منطقه‌ای خود علیه محیط‌های عربی نشان داده شده است. همچنین میناسیان تغییرات گسترده سیاسی منطقه پس از عملیات آمریکا و متحدانش در عراق و تأثیر کلی آن بر روابط رژیم صهیونیستی و کُردها را مورد بررسی قرار داده است. از نظر نویسنده عامل کُرد همواره نقش ویژه‌ای در رُتوا ستراتیژی رژیم پس از تأسیس دولت یهودی داشته است و روابط کُردها و رژیم یکی از عناصر اصلی سیاست صهیونیست‌ها در غرب آسیا و اهرمی موثر برای اعمال فشار بر عراق و تاحدودی سوریه مورد توجه بوده است. از نظر میناسیان برنامه هسته‌ای ایران برای امنیت ملی رژیم صهیونیستی اهمیت حیاتی دارد و در صورت تشدید وضعیت میان ایران و غرب، در وضعیت اقدام ایران علیه رژیم یا غرب علیه ایران، نقش اقلیم و اکراد مهم است.

صرف نظر از نقاط قوت آثار ذکر شده در سطور پیشین، این مقالات تنها بخشی از روابط میان رژیم صهیونیستی و اقلیم کردستان عراق را مورد توجه قرار داده و هیچیک از آنان، به رُخدادهای جدیدی نظیر انعقاد پیمان آبراهام (ابراهیم)^۷ و تحولات منطقه‌ای توجه ننموده‌اند. این در حالی است که در مقاله‌ی پیش‌رو، ضمن بهره‌گیری از مطالب مفید پژوهش‌های انجام شده، سعی گردیده است تا با توجه به تحولات جدید منطقه و در نظر گرفتن آنها، به پژوهشی جامع درباره‌ی روابط میان دو طرف پرداخته شود.

۲. چارچوب نظری

از بدو استقرار رژیم صهیونیستی در اراضی فلسطین اشغالی تاکنون، امنیت مهم‌ترین مؤلفه در استراتژی سیاست خارجی آن بوده است (روحی، ۱۳۸۹: ۸۱). منشاء این امر عدم مشروعیت و مقبولیت آن نزد بسیاری از کشورهای منطقه و جهان، ماهیت اشغال‌گرایانه و نژادپرست رژیم و منازعات آن با محیط پیرامونی تحت

۷. قرارداد صلح آبراهام (ابراهیم) در اواخر سال ۲۰۲۰ میلادی و با وساطت آمریکا، میان چهار کشور امارات متحده عربی، بحرین، سودان و مراکش با رژیم صهیونیستی منعقد شد. براساس این قرارداد، کشورهای یاد شده اقدام به برقراری روابط دیپلماتیک با رژیم صهیونیستی نمودند. معاهده ابراهیم بخشی از طرح «معامله‌ی قرن» بود که توسط «دونالد ترامپ» - رئیس‌جمهور وقت ایالات متحده - مطرح شده بود.

عنوان منازعه اعراب و اسرائیل است. به همین دلیل این رژیم علی‌رغم برخورداری از چتر حمایتی ایالات‌متحده آمریکا، همواره سعی نموده بخشی از حوزه‌ی امنیتی خود را از طریق افزایش حلقه‌ی دوستان و متحدین در منطقه افزایش دهد. به بیان دیگر ضعیف بودن رژیم از نظر برخورداری از عمق استراتژیک باعث شده که سران آن همواره دغدغه‌های امنیتی داشته باشند. ذیل این دغدغه «بن‌گوریون» -نخست وزیر سابق رژیم صهیونیستی و از معماران اصلی سیاست خارجی این رژیم- با درک موقعیت پیچیده و شکننده‌ی آن در محیط غرب آسیا، «دکترین اتحاد پیرامونی»^۸ را مطرح ساخت. براساس این دکترین توجه رژیم به ایجاد ارتباط با کشورهای غیر عربی (ایران و ترکیه)، کشورهای دارای هویت‌های دینی مختلف (مانند لبنان و اتیوپی) و نیز اقلیت‌های قومی غیرعرب یا غیرمسلمان (مانند کردها و ارمنه) معطوف شد تا بتواند در مقابل اعراب دست به موازنه‌سازی بزند (موسوی‌زاده و جاودانی‌مقدم، ۱۳۸۸: ۲۰۴).

این دکترین توسط «ریوون شیلوا» -نخستین رئیس موساد- طراحی و توسط بن‌گوریون به مورد اجرا گذاشته شد. هسته اصلی دکترین اتحاد پیرامونی «جهش به آن سوی حلقه‌ی کشورهای عربی متخاصمی بود که اسرائیل را محاصر کرده بودند ... و اسرائیل باید روابط خود را با کشورهای پیرامون جهان عرب توسعه دهد؛ زیرا همان‌گونه که اعراب، اسرائیل را محاصره کرده بودند، اسرائیل نیز باید بتواند کشورهای عربی را محاصره کند تا از این طریق در درازمدت، زمینه‌ی خروج اسرائیل از انزوای سیاسی در منطقه فراهم شود و منافع اقتصادی و امنیتی آن نیز در برابر کشورهای عربی تأمین گردد» (موسوی‌زاده و جاودانی‌مقدم، ۱۳۸۸: ۲۰۴). به بیان دیگر، از آنجا که رژیم صهیونیستی نمی‌توانست حفظ بقاء و عمق استراتژیک را از طریق امضای قرارداد صلح با همسایگان به دست آورد؛ بنابراین، به دنبال به دست آوردن دوست در کشورهای آسیا و آفریقا رفت. این دوستی در حقیقت تکیه اصلی رژیم در روابط آن با جهان و ورای دیوار خصومت اعراب بود (عباسی و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۸۸).

ایران در زمان قبل از پیروزی انقلاب اسلامی یکی از مهم‌ترین هم‌پیمانان تل‌آویو بود و حتی همکاری‌های مشترکی میان سازمان‌های اطلاعاتی این دو با کردها وجود داشت. این روابط با سرنگونی نظام وابسته و فاسد شاهنشاهی از بین رفت (متقی،

۱۳۷۶: ۳-۴). در کنار ترکیه و برخی کشورهای آفریقایی، برقراری ارتباط با کردها به ویژه اقلیم کردستان عراق یکی از گزینه‌های مطرح در دکترین پیرامونی است. از لحاظ فرهنگی و تاریخی بخشی از این امر ناشی از مشابهت‌نمایی هویتی و همدردی کرد و یهود به عنوان دو ملت بدون دولت بود که طی آن رژیم باید برای برپایی کشور مستقل کرد از این قوم حمایت و پشتیبانی به عمل بیاورد تا از این طریق مشروعیت کسب کند. بخش دیگر اهمیت کردها ناشی از ملاحظات استراتژیکی و امنیتی رژیم صهیونیستی بود. سران این رژیم معتقد بوده و هستند که از طریق برقراری ارتباط با کردها، رژیم از چشم و گوش در عراق، سوریه و ایران برخوردار خواهد شد. این امر به ویژه بعد از تشدید خصومت تل‌آویو با تهران در مسائل منطقه‌ای در سال‌های اخیر شدت یافته است. از لحاظ سیاسی ایجاد کشوری کوچک که دارای ساختاری مشابه با رژیم باشد نیز از دیگر اهداف رژیم در حمایت از اکراد است. استفاده از ظرفیت‌های اقتصادی کردهای اقلیم نظیر خرید نفت، که در این مقاله بدان پرداخته شده است را نیز می‌توان به‌عنوان اهداف اقتصادی و تجاری این رژیم در رابطه با اقلیم کردستان عراق برشمرد. روش گردآوری اطلاعات در این تحقیق به صورت کتابخانه‌ای و با استفاده از منابع اینترنتی است. روش پژوهش نیز از نوع کیفی و به شکل توصیفی-تحلیلی می‌باشد که جهت غنای بیش‌تر متن، به برخی اظهارنظرهای طرح شده از سوی رهبران دو طرف ارجاع داده شده است.

۳. تاریخچه‌ی روابط میان رژیم صهیونیستی و اقلیم کردستان عراق

قبل از پرداختن به پیشینه‌ی روابط میان رژیم صهیونیستی و اقلیم کردستان عراق، بیان این نکته ضروری است که با توجه به اینکه اقلیم کردستان عراق هنوز براساس حقوق و قوانین بین‌المللی به‌عنوان یک دولت-ملت شناخته نمی‌شود و علی‌رغم آزادی فرافدرالی^۹ در تصمیم‌گیری و عمل، در برخی حوزه‌ها همچنان در چارچوب کشور عراق قرار دارد؛ از این‌رو، روابط اربیل-تل‌آویو را نمی‌توان گسسته از روابط اقلیم و دولت مرکزی عراق بررسی نمود. به‌ویژه آنکه درباره روابط اقلیم و رژیم

۹. کردستان عراق نه در چارچوب الگوهای کلاسیک خودمختاری و نه در زمره الگوهای مختلف فدرالیسم موجود قابل طبقه‌بندی است، بلکه در حالتی بینابینی میان فدرالیسم و استقلال قرار دارد که شاید عنوان فرافدرالی را بتوان برای آن انتخاب کرد (حافظ‌نیا و دیگران، ۱۳۸۹: ۲۱۳).

مخالفان سرسختی در عراق وجود دارد و همین امر یکی از موانع اصلی توسعه‌ی روابط میان دو طرف به شمار می‌آید.

به هر حال، عراق در دوران سلسله‌ها شمی از جمله کشورهای عربی ائتلاف در جنگ سال ۱۹۴۸ میلادی با رژیم صهیونیستی بود و از آن زمان تاکنون نیز تنها دولت عربی به شمار می‌رود که اقدام به انعقاد آتش‌بس با آن رژیم ننموده است. بدین ترتیب و در روی کاغذ، دو طرف هرگز روابط رسمی دیپلماتیک نداشته‌اند و همچنان در وضعیت جنگی با یکدیگر به سر می‌برند.

برخلاف دولت عراق اما گردهای این کشور به این دلیل که با دولت مرکزی یکپارچه نیستند، شرایط متفاوتی دارند؛ گردها که در اصل یکی از اقوام اصیل ایرانی بودند، در دوره‌ی صفویه و در نتیجه‌ی جنگ چالدران که میان «شاه اسماعیل صفوی» و «سلیم یکم» -پادشاه عثمانی- اتفاق افتاد از کشور ایران جدا و ضمیمه امپراتوری عثمانی شدند. بعدها، در خلال جنگ جهانی اول و طبق «توافقنامه سایکس پیکو» (۱۹۱۶ میلادی) گردهای ساکن در پنج استان سلیمانیه، کرکوک، اربیل، موصل و دهوک تحت حاکمیت کشور جدیدالتأسیس عراق قرار گرفتند و از همان ابتدا، قیام‌هایی را سازماندهی کردند (رجبی، ۱۳۹۸: ۲۹-۳۰).

با اتخاذ راهبرد پیرامونی توسط رژیم صهیونیستی، در طول جنگ نخست گردها و دولت عراق از ۱۹۵۸ تا ۱۹۷۹ میلادی این رژیم اقدام به کم‌رسانی به نیروهای پیشمرگه گرد نمود و پس از آن به دنبال وقوع جنگ ایران و عراق این کمک‌ها ادامه یافت (Reisinezhad, 2019: 3).

در ژوئن ۱۹۸۱ میلادی، نیروی هوایی رژیم صهیونیستی نیروگاه هسته‌ای او سیراک عراق را بمباران نمود تا احتمال دستیابی آن کشور به بمب هسته‌ای را از میان ببرد (BBC, 2005). در مقابل دولت صدام حسین که با توجه به جنگ با ایران، امکان جنگ همزمان در دو جبهه را نداشت، از اقدام تلافی‌جویانه خودداری کرد. در طول ماه‌های ژانویه و فوریه ۱۹۹۱ میلادی، عراق اقدام به شلیک ۴۲ موشک اسکاد به سمت رژیم صهیونیستی نمود. این اقدام با این امید صورت گرفت که با حمله تلافی‌جویانه رژیم، کشورهای عربی عضو ائتلافی که علیه عراق در جنگ خلیج فارس شکل گرفته بود، اقدام به تغییر موضع نمایند که البته با فشارهای ایالات متحده، چنین نشد (The guardian, 1991). یک سال بعد، رژیم صهیونیستی با

طرح‌ریزی عملیات «بوته‌ی تمشک»^{۱۰} به دنبال ترور صدام بود که در نهایت لغو شد (Correspondent, 1999). در سال ۱۹۹۵ میلادی، «اسحاق رابین» - نخست‌وزیر اسبق رژیم صهیونیستی - با میانجیگری اردن برای حل اختلافات با عراق به دنبال دیدار حضوری با صدام حسین بود که با کشته شدن او در همان سال، چنین چیزی هرگز رخ نداد (Oren, 2009:2).

پس از حمله‌ی نظامی واشنگتن به بغداد در سال ۲۰۰۳ میلادی، رژیم بعث عراق به رهبری صدام حسین با فروپاشی مواجه شد و دولتمردان آمریکایی مسئولیت امنیت‌سازی و تشکیل دولت نوین در عراق را بر عهده گرفتند (کاظمی و غفاری‌نژاد، ۱۴۰۰: ۱۴۸) و بدین ترتیب، نیروهای گردی که به کمک نیروهای آمریکایی علیه دولت بعث عراق به جنگ پرداخته بودند، پس از شکل‌گیری دولت جدید در این کشور و تدوین قانون اساسی آن در سال ۲۰۰۵ میلادی، با حمایت ایالات‌متحده از استقلال بیشتری نسبت به قبل برخوردار شدند و این منطقه به صورت فدرالی زیر نظر دولت مرکزی عراق شروع به فعالیت نمود (رجبی، ۱۳۹۸: ۳۰). شایان ذکر است که روابط مستقیم ایالات‌متحده با کردهای عراقی از ماه اوت ۱۹۶۹ میلادی و بر مبنای کمک‌های اقتصادی آغاز شد که این تحولات صرف‌نظر از اهمیت کردها، از تغییرات ساختاری نظام بین‌الملل در دوران جنگ سرد نشئت می‌گرفت (بوداگی و دیگران، ۱۴۰۰: ۸۹۲).

به‌هرحال، در سال‌های بعد از اشغال عراق توسط نیروهای آمریکایی، «آریل شارون» - نخست‌وزیر وقت رژیم صهیونیستی - خواهان تعمیق روابط با کردهای عراق و از این طریق، حضور فعالانه‌تری در کشور عراق شد که به «پلن بی»^{۱۱} شهرت یافت. در سال ۲۰۰۴ میلادی، رژیم صهیونیستی در چارچوب هماهنگی با سازمان سیا مبادرت به تجهیز نظامی کردهای عراق به‌بانه‌ی مقابله با گروه‌های شبه‌نظامی تحت حمایت ایران در عراق و افزایش حضور اطلاعاتی پرداخت (Hersh, 2004: 2). البته باید توجه داشت که اقدامات این رژیم با نظر مثبت رهبران اقلیم کردستان همراه بود؛ به‌عنوان مثال، در سال ۲۰۰۵ میلادی، «مسعود بارزانی» - رئیس‌جمهور اقلیم کردستان عراق - گفته بود «از آنجایی که بسیاری از دولت‌های عربی با دولت اسرائیل

10 Operation Bramble Bush

11 Plan B

ارتباط دارند، برقراری روابط میان کردها و این رژیم جرم نیست» (Bishku, 2018: 63).

در سال ۲۰۰۸ میلادی، «ایهود باراک» -وزیر دفاع وقت رژیم صهیونیستی- و «جلال طالبانی» -رئیس‌جمهور وقت عراق- در جریان کنفرانس «انتر ناسیونال سوسیالیست» در یونان با یکدیگر ملاقات و دست دادند (Al-Ansary, 2008). هرچند کنفرانس یاد شده از ماهیتی حزبی برخوردار بوده و دو طرف به‌عنوان نماینده حزب سیاسی خود، یعنی حزب کارگر رژیم صهیونیستی و حزب اتحادیه میهنی کردستان در آن حضور یافتند، اما حساسیت نمایندگان پارلمان عراق را به همراه داشت. بنابراین، این برخورد را نه به موضع دولت مرکزی عراق، بلکه باید به موضع اقلیم کردستان مرتبط ساخت.

در سال ۲۰۱۰ میلادی، «فلاح مصطفی بکر» -وزیر وقت امور خارجه اقلیم کردستان عراق- اظهار کرد که «ما مشکلی با اسرائیل نداریم. آنها به ما آسیب نرسانند. ما نمی‌توانیم از آنان متنفر باشیم فقط به این خاطر که اعراب از آنان متنفرند» (Bishku, 2018: 12). موضع‌گیری‌ای که یکی از پیامدهای آن، انکار بُعد دینی مسئله فلسطین و فروکاستن آن به بُعد قومیتی بود. سال ۲۰۱۴ میلادی، نقطه‌ی عطفی در روابط رژیم صهیونیستی و اقلیم کردستان عراق در ابعاد اقتصادی بود؛ در این سال، رژیم صهیونیستی برای نخستین‌بار اقدام به خریداری نفت از اقلیم کردستان نمود که البته، با اعتراض دولت مرکزی عراق نیز همراه بود (Payne, 2014: 2). تا سال ۲۰۱۷ میلادی، اقلیم کردستان نیمی از تولید نفت خود، یعنی ۳۰۰ هزار بشکه نفت خام در روز را به رژیم صهیونیستی صادر می‌کرد (Atkins, 2017). شایان ذکر است که از منظر سیاسی نیز، پس از برگزاری همه‌پرسی استقلال در منطقه‌ی کردستان عراق که در سال ۲۰۱۷ میلادی انجام شد، تنها رژیم صهیونیستی بود که از این اقدام حمایت کرد (Wainer, 2017).

۴. روابط فعلی اقلیم کردستان عراق و رژیم صهیونیستی

رژیم صهیونیستی در راستای تعمیق روابط خود با اقلیم، حوزه همکاری را تنوع بخشیده و گسترش داده است. بدین ترتیب، با توجه به نیاز اقلیم به جذب سرمایه‌گذاری و فناوری و توانمندی این رژیم در زمینه‌های مذکور، طی سال‌های اخیر به موازات روابط امنیتی، اطلاعاتی و دیپلماتیک و سیاسی غیرعلنی، روابط

اقتصادی و تجاری نیز توسعه یافته است. در این بخش، به بررسی وضعیت کنونی روابط رژیم صهیونیستی با اقلیم کردستان عراق خواهیم پرداخت.

۴-۱. روابط اقتصادی رژیم صهیونیستی و اقلیم کردستان عراق

عراق پس از عربستان سعودی به عنوان دومین تولیدکننده بزرگ نفت خام در میان سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) شناخته می شود و این کشور، پنجمین ذخایر بزرگ اثبات شده نفت خام در جهان را دارا می باشد (آدمی و شگری، ۱۴۰۰: ۷۶۲). حدود ۵۰ درصد از ذخایر انرژی (نفت و گاز) عراق در اقلیم کردستان عراق قرار دارد (رجبی، ۱۳۹۸: ۲۸).

در حالی که تا سال ۲۰۱۷ میلادی، صادرات نفت اقلیم کردستان به رژیم صهیونیستی به ۳۰۰ هزار بشکه رسیده بود (Atkins, 2017)، در این سال دولت مرکزی عراق موفق به باز پس گیری میدان های نفتی کلیدی اطراف کرکوک، که در طول برخورد میان اقلیم کردستان و داعش به تصرف آن اقلیم درآمده بود، شد تا تولید نفت کردستان عراق و به تبع آن، صادرات به رژیم صهیونیستی به نصف کاهش یابد (Atkins, 2018).

خط لوله نفت کرکوک-جیحون که اقلیم کردستان عراق از آن طریق نفت خود را به جیحون ترکیه و از آنجا به رژیم صهیونیستی صادر می کند.

با توجه به غیرقانونی بودن فروش نفت از سوی اقلیم کردستان به رژیم صهیونیستی از دید دولت مرکزی عراق، آن اقلیم در تلاش برای فروش نفت به صورت مخفیانه بوده است. آنان این کار را با خاموش کردن «سیستم تشخیص خودکار»^{۱۲} نفت کش انجام داده‌اند؛ به‌عنوان مثال در ژانویه ۲۰۱۸ میلادی، نفت‌کشی به نام «مبروک»^{۱۳} از پایانه نفتی اقلیم کردستان عراق واقع در «بندر جیحان»^{۱۴} با پرچم مالت آغاز به حرکت نمود (Twitter, 2018 a). این کار باعث شد تا از این نفت‌کش، اثری در ترافیک دریایی نباشد. اندکی بعد، سیستم تشخیص خودکار یک نفت‌کش دیگر به نام «مارو»^{۱۵} در پایانه نفت جنوبی بندر «اشکلون»^{۱۶} در رژیم صهیونیستی روشن شد که شماره ثبت، ابعاد نفت‌کش و مسیری مشابه با نفت‌کش مبروک داشت. نفت‌کش مبروک/مارو در مالکیت شرکت «انکورا اینوستمننتس»^{۱۷} واقع در «کلیولند»^{۱۸} ایالات متحده می‌باشد (Atkins, 2018). این اتفاق در ۱۴ فوریه ۲۰۱۸ میلادی نیز با تغییر نام از «کریتی دایمند»^{۱۹} به «کیتون»^{۲۰} تکرار شد. نفت‌کش کریتی دایمند/کیتون در مالکیت شرکت «آوین اینترنشنال»^{۲۱}، واقع در شهر «ماروسی»^{۲۲} یونان با مدیرعاملی «جورج میلونداس»^{۲۳} می‌باشد (Twitter, 2018 b). البته، حتی رقم ۱۵۰ هزار بشکه نفت صادراتی روزانه که با دوران طلایی ۲۰۱۷ میلادی فاصله قابل توجهی دارد، همچنان بخش مهمی از واردات نفت رژیم صهیونیستی را شامل می‌شود. مخصوصاً که پالایشگاه‌های رژیم در «شدود» و «حیفا» قادر به پالایش نفت خام متوسط تا سنگین، یعنی همان کیفیت نفت کردستان عراق هستند (Atkins, 2018).

12 automatic identification system (AIS)

13 Mabrouk

14 Ceyhan

15 Maro

16 Ashkelon

17 Ancora Inverstments

18 Cleveland

19 Kriti Diamond

20 Kiton

21 Avi International

22 Marousi

23 George E. Mylonas

توسعه روابط اقتصادی میان دو طرف در حالی صورت می‌پذیرد که قانون «حکم تجارت با دشمن»^{۲۴} در رژیم صهیونیستی، تل‌آویو را از برقراری روابط تجاری با کشورهای دشمن باز می‌دارد (Trading with the Enemy Act, 1939). بنابراین، به دلیل اینکه عراق مشمول این قانون می‌شد، تولیدات درمانی و کشاورزی رژیم صهیونیستی از طریق واسطه‌هایی نظیر اردن و قبرس به بازار عراق راه پیدا می‌نمود (Middleeastmonitor, 2019). در سال ۲۰۱۹ میلادی، وزارت مالی رژیم صهیونیستی اجازه برقراری روابط تجاری با عراق را صادر کرد (میلمان، ۲۰۱۹) که می‌توان گفت دلیل این اتفاق بیش از آنکه به روابط مستقیم میان رژیم صهیونیستی و دولت مرکزی عراق مرتبط باشد، به منظور تسهیل روابط تجاری آن رژیم با اقلیم کردستان عراق بوده است.

۲-۴. روابط سیاسی رژیم صهیونیستی و اقلیم کردستان عراق

رژیم صهیونیستی از زمان استقرار در مرزهای فلسطین اشغالی در سال ۱۴۹۸ میلادی توجه خاصی به کردستان عراق داشته و تنها رژیمی است که به حمایت صریح و آشکار از فرایند استقلال خواهی اقلیم کردستان عراق پرداخته است (حیدری و دیگران، ۱۳۹۷: ۱۰۹). البته از منظر سیاسی باید با احتیاط سخن گفت؛ زیرا از یک سو هنوز موجودیت نامشروع رژیم صهیونیستی از سوی بسیاری از کشورهای اسلامی به رسمیت شناخته نشده است و از سوی دیگر نیز اقلیم کردستان همچنان تحت حاکمیت دولت مرکزی عراق قرار داشته و به‌عنوان یک دولت-ملت مستقل شناخته نمی‌شود. با این حال، دو طرف در این حوزه نیز تلاش‌های همگرایانه فزاینده‌ای داشته‌اند.

پیش از آنکه، روابط سیاسی اقلیم کردستان عراق و رژیم صهیونیستی را بررسی نماییم، لازم است به این نکته اشاره شود که در سال‌های اخیر شاهد برخی گفتارها و گنش‌های متفاوت در سطح دولت مرکزی عراق پیرامون روابط سیاسی با رژیم صهیونیستی بوده‌ایم؛ به‌عنوان مثال، در سال ۲۰۱۹ میلادی «محمدعلی حکیم» - وزیر خارجه وقت دولت مرکزی عراق - اظهار کرد که خطومشی عراق، حمایت از راه‌حل دو دولت میان صهیونیست‌ها و فلسطینی‌ها است و بدین ترتیب، برای رژیم صهیونیستی حق حاکمیتی در کنار حق حاکمیت فلسطینی‌ها قائل شده

بود (Abdulrazaq, 2019). در سال ۲۰۲۰ میلادی نیز، «مثال جمال حسین الحمد الاکوسی» - رهبر سنی مذهب «حزب اُمت» - اعلام کرده بود که خواهان پیروی عراق از الگوی امارات متحده عربی برای برقراری روابط دیپلماتیک با رژیم صهیونیستی است (Bruno, 2020). علاوه بر این، حزب تازه تأسیس و سکولار «جنبش ۲۵ اکتبر» به دبیر کلی «طلال حریری» نیز از حامیان عادی سازی روابط میان عراق و رژیم صهیونیستی هستند (Latif, 2021). در این میان، شاید مهم ترین اظهار نظر به «مصطفی الکاظمی» - نخست وزیر فعلی عراق - مربوط باشد که در قبال عادی سازی روابط میان امارات متحده عربی و رژیم صهیونیستی، اذعان کرده بود که این اقدام یک مسئله حاکمیتی و مربوط به امارات است (Abdul-Hussain: 2020).

با این حال، رویکرد اقلیم در مقابل رژیم صهیونیستی بسیار متفاوت تر از رویکرد دولت مرکزی عراق است؛ با توجه به سابقه طولانی حمایت رژیم صهیونیستی از گردهای عراق، روابط میان دو طرف در سطح گرمی قرار دارد. به گونه ای که ارتباط ویژه ای میان حزب دموکرات کردستان به رهبری مسعود بارزانی و رژیم صهیونیستی قرار دارد (Tarkhani: 2021). شایان ذکر است که برخلاف دو حزب اُمت و جنبش ۲۵ اکتبر که تأثیر گذاری ناچیزی بر سیاست های عراق دارند، حزب دموکرات کردستان از نفوذ بالایی در اقلیم کردستان عراق برخوردار است. همچنین، از آنجایی که پس از برگزاری همه پرسی، تنها رژیم صهیونیستی اقدام به حمایت از آن نمود، می توان این رژیم را اصلی ترین شریک اقلیم قلمداد کرد.

در سپتامبر ۲۰۲۱ میلادی، جلسه ای با حضور ۳۱۲ نفر از شخصیت های جامعه مدنی عراق در شهر اربیل کردستان عراق، با حمایت «مرکز ارتباطات صلح»^{۲۵} که در بروکلین ایالات متحده قرار دارد، برگزار شد (Arraf, 2021). در این جلسه «و سام عبد ابراهیم حردان»^{۲۶} رهبر جنبش سنی «پسران عراق» از متحدان ایالات متحده، اقدام به سخنرانی در تشویق عراق به دنباله روی از سودان و امارات متحده عربی در عادی سازی روابط با رژیم صهیونیستی نمود (Lake, 2021). «سحر الطائع» از مقامات وزارت فرهنگ دولت مرکزی عراق نیز با اشاره به رژیم صهیونیستی به عنوان

25 The Center for Peace Communications

26 Wisam Al-Hardan

«کشوری دو ست» خواهان پیوستن عراق به معاهده آبراهام (ابراهیم) شد (Center for Peace Communication on YouTube, 2021).

این همایش با واکنش‌های شدیدی در عراق روبرو شد. برخی گروه‌های مخالف با تهدید حمله به مواضع آمریکایی‌ها در کردستان عراق به این همایش واکنش نشان دادند (Memri, 2021). همچنین، قوه قضاییه عراق با توجه به ممنوعیت قانونی عادی سازی روابط با رژیم صهیونیستی، اقدام به صدور حکم دستگیری برای و سام عبد ابراهیم حردان، سحر الطائع و مثال جمال حسین احمد الگوسی - آخری به علت طرفداری از عادی سازی روابط، با وجود عدم شرکت در همایش - نمود (Boxerman, 2021 a).

ایالات متحده نسبت به این همایش ساکت ماند و تنها واکنش مربوط به سرهنگ «وین ماروتو»^{۲۷}، سخنگوی ائتلاف نظامی به رهبری ایالات متحده در عراق بود که در پیامی توییتی، نسبت به برگزاری این همایش اظهار بی‌اطلاعی کرده بود (lake, 2021) تا ایالات متحده را از عواقب آن م‌صون نگه دارد. «نفتالی بنت» - نخست‌وزیر فعلی رژیم صهیونیستی - مهم‌ترین واکنش مثبت به این همایش را از خود نشان داد و صحبت از باز کردن دست دوستی نمود (Staff, 2021). البته باید توجه داشت که افزایش دامن‌های حضور رژیم صهیونیستی در منطقه غرب آسیا تا حدود زیادی ناشی از حمایت آمریکا و دولت‌های اروپایی است؛ به بیان بهتر، ایالات متحده علاوه بر کمک‌های مالی و نظامی، حمایت سیاسی گسترده‌ای نیز از رژیم صهیونیستی می‌کند. کشورهای اروپایی و کشورهای عربی نیز به‌عنوان متحدین آمریکا، همواره سیاست همراهی با واشنگتن را در قبال رژیم صهیونیستی داشته‌اند که برای نمونه می‌توان به موج سوم عادی سازی روابط این رژیم با امارات، بحرین، مراکش و سودان اشاره کرد که نه تنها با حمایت آمریکا که با همراهی از سوی دولت‌های اروپایی همراه شد و بدین ترتیب، سایر کشورها را به برقراری روابط دیپلماتیک با رژیم صهیونیستی ترغیب کرد (Kafura, 2021).

با توجه به این وضعیت می‌توان اینگونه بیان کرد که هنوز شکاف عمیقی میان کردستان عراق و سایر بخش‌های عراق نسبت به موضوع عادی سازی روابط با رژیم صهیونیستی وجود دارد. در حالی که اقلیم کردستان عراق در عمل با رژیم

صهیونیستی در ارتباط است، هرگونه صحبت از برقراری روابط رسمی با آن رژیم با واکنش شدید گروه‌های مختلف همراه می‌شود.

۳-۴. روابط امنیتی رژیم صهیونیستی و اقلیم کردستان عراق

روابط امنیتی میان اقلیم کردستان عراق و رژیم صهیونیستی چندین دهه قدمت داشته و آن رژیم با حمایت و آموزش نیروهای کُرد، به خصوص با کمک به تأسیس سازمان اطلاعاتی کُردها به نام «پاراستن»، آنان را قادر به جمع‌آوری اطلاعات مربوط به دولت مرکزی، نیروهای نظامی و داخلی عراق برای ارائه به رژیم می‌ساخت (روحی، ۱۳۸۵: ۷۹). پس از سقوط دولت صدام نیز این آموزش‌ها ادامه یافت (Abdelhadi, 2006). چنانکه پیش‌تر نیز بیان شد، روابط میان کُردهای عراقی و رژیم صهیونیستی از قبل وجود داشته است و براساس برخی اسناد می‌توان حداقل از دهه ۱۹۳۰ میلادی به این سو حضور مستشاران صهیونیست را در میان کُردهای عراق پیگیری نمود. در دوران قبل از انقلاب اسلامی، مוסاد با همکاری ساواک نسبت به تسلیح و آموزش نظامی کردهای عراق اقدام می‌کرد (تقی‌پور، ۱۳۹۰: ۳۹۶-۳۹۵).

این روابط با توجه به افزایش اهمیت اقلیم کردستان عراق برای رژیم صهیونیستی پس از انقلاب اسلامی تداوم یافته است (اخوان کاظمی و دیگران، ۱۳۹۶: ۱۳-۱۱)؛ به‌ویژه، با ظهور داعش در منطقه‌ی غرب آسیا و تحت تأثیر عواملی همچون حضور مستشاری نیروهای ایرانی در کشورهای نظیر سوریه و عراق، و ارتقاء قدرت محور مقاومت به رهبری جمهوری اسلامی، فرماندهان نظامی و امنیتی رژیم صهیونیستی با تدوین راهبردهای گوناگونی نظیر گیدئون^{۲۸} و مومنتوم^{۲۹} در صدد برآمدند تا ضمن شناسایی ایران به‌عنوان تهدیدی نزدیک، راهبردی تهاجمی‌تر را در قبال آن دنبال نمایند که از جمله مهم‌ترین نکات طرح شده در این راهبردها، استقرار در نزدیکی مرزهای جمهوری اسلامی می‌باشد (رجبی، ۱۴۰۰: ب: ۹۳-۹۴). راهبرد گیدئون در سال ۲۰۱۵ میلادی و همزمان با افزایش نقش جمهوری اسلامی ایران در سوریه و عراق علیه نیروهای تکفیری داعش مطرح شد. اساس این راهبرد جایگزین شدن کشورهای متخاصم با گروه‌های شبه نظامی تحت حمایت جمهوری اسلامی ایران و نیز مقابله با توان عملیاتی و نظامی ایرن گروه‌ها بود. راهبرد مومنتوم در سال ۲۰۱۹ میلادی مطرح و هسته‌ی آن مهار قدرت فزاینده‌ی جمهوری اسلامی ایران از طریق

افزایش تاکتیک‌های تهاجمی‌تر است (رجبی، ۱۴۰۰: ۸۹-۸۷). اعزام یهودیان به کردستان عراق که در میان آنان اعضای موساد با پوشش بازرگان به آموزش نیروهای گرد می‌پرداختند، بخشی از اقدامات صورت گرفته در همین راستاست (Hersh, 2004: 3).

آموزش گروه ۶۰ نفری از کردها به نام «مارن ریشه» در رژیم صهیونیستی برای انجام عملیات‌هایی مانند بمب‌گذاری، ترور و آدم‌ربایی از دیگر اقدامات امنیتی این رژیم در رابطه با اقلیم کردستان عراق بوده که به آن رژیم، قابلیت انجام چنین عملیات‌هایی را در قبال اهداف ایرانی یا گروه‌های حامی ایران در عراق داده است (اخوان کاظمی و دیگران، ۱۳۹۶: ۱۲).

به هر حال، اگرچه که منطقه‌ی اقلیم کردستان عراق از اهمیت فوق‌العاده‌ای برای رژیم صهیونیستی برخوردار است؛ به گونه‌ای که به اذعان یک افسر اطلاعاتی سابق صهیونیست، «با اتحاد با کردها، اسرائیل در ایران، عراق و سوریه از چشم و گوش بهره‌مند می‌شود» (Tarkhani, 2021)، با این وجود، علی‌رغم روشنی منافع رژیم صهیونیستی در اقلیم کردستان، تجارب گذشته و روابط سیاسی و اقتصادی کنونی میان طرفین که دلالت بر وجود همکاری‌های امنیتی در حال حاضر دارد، اقلیم کردستان در این خصوص با احتیاط و پنهان‌کاری فراوان عمل می‌کند که این امر باعث شده است تا در طول چند سال گذشته، شواهد قابل توجهی از این قبیل وجود نداشته باشد و همواره حضور رژیم در این منطقه تکذیب شود. برای مثال «جوتیار عادل»^{۳۰} -سخنگوی حکومت اقلیم کردستان- در سال ۲۰۲۱ ادعا کرده است که «همانطور که ما در گذشته چند بار گفته بودیم، اسرائیل هیچ منفعی در منطقه کردستان ندارد و هیچ شهروند اسرائیلی‌ای در منطقه کردستان حضور ندارد» (Middleeastmonitor, 2021).

این نکته از این اهمیت برخوردار است که در بُعد امنیتی، رژیم به منظور بررسی و رصد دقیق و موشکافانه تحولات منطقه چندین سازمان و موسسه مختلف تأسیس کرده است؛ یکی از این موسسات، «موسسه تحقیقات رسانه خاورمیانه»^{۳۱} موسوم به «میمری»^{۳۲} است که یک سرویس پایش رسانه‌ای واقع در واشنگتن است. این موسسه با هدف بررسی و تحقیق درباره جنبش‌ها و جریان‌های فعال کشورهای

30 Jotiar Adil

31 Middle East Media Research Institute

32 Memri

منطقه و آگاه‌سازی رژیم صهیونیستی از کلیه فعالیت‌هایی که درباره رژیم و ایالات متحده در مراکز فرهنگی و رسانه‌های گروهی و الکترونیکی جهان عرب فعالیت می‌کند و اقدامات وسیع جاسوسی از کشورهای همسایه را تحت پوشش خبرگزاری‌های اسرائیلی در کردستان انجام می‌دهد (اخوان کاظمی و دیگران، ۱۳۹۶: ۲۰-۱۹).

۵. تأثیر روابط رژیم صهیونیستی با اقلیم کردستان عراق بر

امنیت ملی ج.ا.ایران

اقلیم کردستان عراق در صورتی که بتواند به‌عنوان کشوری مستقل به رسمیت برسد، با توجه به روابط تاریخی گرم با رژیم صهیونیستی و همچنین، حمایت آن رژیم از همه‌پرسی استقلال صورت گرفته، به‌دنبال به‌رسمیت شناختن رژیم صهیونیستی حرکت خواهد کرد. همچنین، در حالتی که اقلیم کردستان عراق به استقلال دست پیدا نکند؛ اما دولت مرکزی عراق با فاصله گرفتن از جمهوری اسلامی ایران در چارچوب طرح شام جدید، قادر به رسمیت شناختن رژیم صهیونیستی باشد، این اقلیم نیز قادر به گسترش روابط سیاسی خود با آن رژیم خواهد بود.

در هر صورت، همگرایی و تقویت روابط میان رژیم صهیونیستی و اقلیم کردستان عراق، افزایش چالش‌های امنیتی را برای ج.ا.ایران به دنبال دارد. این گزاره از آن رو مورد تأکید است که رژیم صهیونیستی به‌همراه ایالات متحده و برخی کشورهای منطقه‌ای هم‌پیمان، همواره جمهوری اسلامی را به‌عنوان مهم‌ترین عامل ناامنی و بی‌ثباتی در منطقه‌ی غرب آسیا معرفی نموده و با این بهانه که تقویت روابط میان اربیل و تل‌آویو به منظور تقویت امنیت و ثبات منطقه صورت می‌پذیرد؛ از یک سو، تهدیدات ساختاری علیه جمهوری اسلامی را بیش‌تر کرده و از سوی دیگر، مسأله فلسطین و نامشروع بودن رژیم صهیونیستی را به حاشیه می‌برند. به علاوه، ایران به واسطه حضور شیعیان در عراق، جایگاه ممتازی در عرصه سیاسی این کشور دارد. از این رو، رژیم صهیونیستی با در نظر گرفتن موقعیت جغرافیایی اقلیم کردستان عراق، در صدد است تا ضمن حضور در اقلیم، از این مکان برای کسب اطلاعات دقیق از رفت‌وآمدهای سیاسی بین دولتمردان ایران و عراق استفاده نماید. اشاره به این نکته نیز، حائز اهمیت است که با توجه به پُر رنگ بودن عوامل قومی در عراق، رژیم به منظور تخریب منافع ملی جمهوری اسلامی در عراق، از چندپارگی قومی و مذهبی

عراق علیه ایران استفاده خواهد کرد و از این طریق، جایگاه جمهوری اسلامی را به خطر خواهد انداخت. در ادامه، به برخی از مهم‌ترین تأثیراتی که روابط رژیم صهیونیستی با اقلیم کردستان عراق بر امنیت ملی جمهوری اسلامی خواهد داشت، پرداخته می‌شود:

۵-۱. سرایت استقلال خواهی کردهای عراق به قلمرو سرزمینی ایران

رژیم صهیونیستی به دو دلیل از استقلال خواهی اقلیم کردستان عراق حمایت می‌نماید: نخست آنکه، رژیم صهیونیستی از بدو تأسیس با چالش فقدان مشروعیت و پذیرش از سوی دیگر کشورها مواجه هست؛ بنابراین، هرگونه استقلال سیاسی برای اقلیم کردستان عراق می‌تواند نوعی روحیه بخشی به این رژیم باشد. دیگر آنکه، تسری استقلال خواهی کردهای عراق به کشورهای همسایه از جمله جمهوری اسلامی ایران می‌تواند امنیت ملی این کشورها را با چالش مواجه سازد. چه آنکه، برگزاری همه پرسی استقلال در کردستان عراق در ۲۵ سپتامبر ۲۰۱۷ میلادی که نتیجه‌ی آن پاسخ مثبت رأی دهندگان به استقلال از دولت مرکزی عراق بود و حمایت رژیم صهیونیستی از مرکزگرایی کردها، پیامدهای احتمالی مختلفی را برای کشورهای همسایه عراق و از جمله جمهوری اسلامی داشت که یکی از مهم‌ترین آنها، تسری استقلال خواهی کردها به این جوامع و مخدوش شدن امنیت ملی ایشان بود. به همین دلیل نیز بود که فردای برگزاری همه پرسی استقلال اقلیم کردستان، کشورهای همسایه آن به صورت هماهنگ ضمن همراهی با دولت مرکزی عراق، این اقلیم را از نظر ژئوپلیتیکی منزوی ساخته و دسترسی آنها را به نقاط گوناگون جهان و بازارهای جهانی محدود ساختند. این حساسیت همچنان برای کشورهای همسایه و از جمله ج.ا.ایران وجود دارد و به همین دلیل، ایران با دقت هرگونه تلاش اقلیم کردستان عراق در همکاری رژیم صهیونیستی برای استقلال خواهی را با دقت رصد می‌نماید.

۵-۲. افزایش حضور رژیم صهیونیستی در مرزهای جمهوری اسلامی و

نفوذ اطلاعاتی به داخل آن

رژیم صهیونیستی همواره کوشیده است تا با نزدیک شدن به کشورهای همسایه جمهوری اسلامی ایران، در جدار مرزی این کشور حضور اطلاعاتی، امنیتی و نظامی یابد؛ به عنوان مثال، موقعیت جغرافیایی جمهوری آذربایجان و هم‌مرز بودن این کشور

با ایران، آن را به مکانی ایده‌آل برای گردآوری اطلاعات استراتژیک از ایران تبدیل ساخته است و از همین روست که این رژیم در ساخت ایستگاه‌های جمع‌آوری اطلاعات الکترونیکی در امتداد مرز جمهوری آذربایجان با ج.ا.ایران به باکو کمک نموده است (رجبی، ۱۴۰۰ الف: ۲۲۵).

روابط امنیتی میان رژیم صهیونیستی و اقلیم کردستان عراق در همین چارچوب قابل تحلیل است. در حال حاضر، روابط امنیتی میان طرفین خطری جدی علیه امنیت ملی ایران محسوب می‌شود. اگر حضور امنیتی فعلی آن به شکلی مخفیانه و با پنهان‌کاری‌های متعدد از سوی رژیم و اقلیم است، ولیکن با استقلال اقلیم کردستان می‌تواند به شکلی علنی و با تأسیس پایگاه‌های عیان‌تر و با قابلیت‌های عملیاتی بیشتر همراه باشد. با توجه به مخالفت‌های جدی ایران و ترکیه با استقلال اقلیم کردستان عراق و محدودیت ژئوپلیتیکی قابل اعمال توسط آنان، اقلیم نیز نیازمند به حضور امنیتی رژیم صهیونیستی در خاک خود در واحدی بزرگتر خواهد بود و به طور طبیعی، رژیم صهیونیستی نیز از حضور چشمگیر امنیتی در مرز با ایران استقبال خواهد نمود (Khosravi & Others, 2016: 170-169). ایجاد پایگاه‌های شنود در اقلیم کردستان یکی از مواردی است که رژیم صهیونیستی از منظر امنیتی دنبال می‌کند. به‌علاوه، ایجاد بازدارندگی و بازتوزان‌سازی علیه جمهوری اسلامی ایران از طریق پایگاه‌سازی و عملیات‌های اطلاعاتی و امنیتی نیز، از دیگر اهداف رژیم صهیونیستی در اقلیم کردستان عراق است. همچنین، موقعیت استراتژیک اقلیم کردستان عراق به دلیل همجواری با ایران، این فرصت را برای موساد - سازمان اطلاعات و عملیات ویژه رژیم صهیونیستی - فراهم کرده است تا با حضور در این منطقه و ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی در شمال عراق، فعالیت‌های ایران را کنترل و پایش نماید (Razavi, 2008: 119). علاوه بر این، رژیم صهیونیستی از دیاسپورای یهود در اقلیم نیز برای نفوذ اطلاعاتی خویش در جمهوری اسلامی بهره جسته است. توضیح آنکه، این یهودیان نقش اساسی در تحکیم روابط بین اقلیم و موجودیت رژیم صهیونیستی ایفاء می‌نمایند. شایان ذکر است که جنبش اطلاعاتی رژیم صهیونیستی معمولاً در پشت‌نمای شرکت‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری قرار دارد و همچنین تحت عنوان نیروهای «ائتلاف بین‌المللی» که در تعدادی از پایگاه‌های نظامی که در مجاورت شهر اربیل مستقر هستند، پنهان می‌شود و بسیاری از نخبگان نظامی رژیم صهیونیستی در پوشش تاجران و کارمندان شرکت‌های خصوصی در شمال عراق مشغول به کار هستند در واقع، پس از مناقشه‌ای که بین اربیل و دولت مرکزی بغداد

رُخ داد، تل‌آویو جایگزین بغداد در تقویت اقتصاد اقلیم شد؛ به طوری که سالانه حداقل ۱۰ میلیارد دلار برای دولت کردستان تضمین می‌کند و روابط طرفین از طریق خرید ۷۰ درصد نفت قاچاق کردستان نیز جنبه اقتصادی پیدا کرده است (محمد احمد، ۲۰۲۱).

همین مجاورت رژیم صهیونیستی در مرزهای غربی ایران و تهدیدهای نظامی، امنیتی و اطلاعاتی ناشی از آن بود که سبب شد تا در بحبوحه اصرار گردها مبنی بر انکار هرگونه فعالیت اطلاعاتی رژیم صهیونیستی در این اقلیم، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در اسفندماه سال ۱۴۰۰ شمسی حمله‌ی موشکی را به تأسیسات رژیم صهیونیستی در شهر اربیل تدارک ببیند. علت اصلی این موشک‌باران، وجود مراکز اطلاعاتی و جاسوسی رژیم صهیونیستی در اقلیم کردستان عراق بود. این اتفاق در حالی رخ داد که تا پیش از آن، تهران چندین مرتبه به رهبران اقلیم درباره تلاش رژیم برای نفوذ اطلاعاتی و تهدید امنیت ملی ایران هشدار داده بود. مراکز بمباران شده، مقر رژیم صهیونیستی برای آموزش و ملاقات با گروه‌های مخالف ایران و برنامه‌ریزی برای حمله در داخل ایران بود. تهدید ایران از سوی اقلیم کردستان عراق تا جایی مهم بود که «سعید خطیب زاده» - سخنگوی دستگاه دیپلماسی جمهوری اسلامی - طی اظهارنظری اعلام کرد: این غیرقابل قبول است که یکی از همسایگان ما که روابط مستحکمی با آن داریم [...] به کانون تهدید علیه جمهوری اسلامی تبدیل شود (الزیدی، ۲۰۲۲).

۵-۳. عراقیزه کردن ایران

بسیاری از تحلیلگران رژیم صهیونیستی، چالش این رژیم در عراق - پس از جنگ ۲۰۰۳ میلادی - را مستقیماً با دو عامل ایران و حزب‌الله مرتبط می‌دانند. «یاکوف آمیدور» - افسر ارشد ارتش رژیم صهیونیستی و از اعضای تیم ارزیابی اطلاعات ملی - معتقد است که مهمترین چالش سیاسی رژیم صهیونیستی پس از جنگ عراق، متقاعد کردن ایالات متحده برای ادامه سیاست‌های جنگی خود در مورد ایران، سوریه و حزب‌الله است. از نگاه دولتمردان صهیونیستی ایجاد یک عراق دموکراتیک که مملو از نیروهای طرفدار ایران باشد، هرگز پیروزی در نبرد با تروریسم و برقراری صلح را تضمین نخواهد کرد (Khosravi, 2008: 145-146). اقلیم کردستان نقطه بسیار مهمی در عراقیزه کردن ایران و سوق دادن آمریکا برای انجام اقدامات

نظامی و غیره است. می‌توان در دوره ترامپ مصادیقی از تلاش رژیم را برای هدف یاد شده مشاهده کرد.

۵-۴. تضعیف ایران در بافت عراق از طریق اقلیم کردستان

از آنجایی که رهبران رژیم صهیونیستی بر این باور هستند که خروج کامل ایالات متحده از عراق خلأ نظامی بزرگی را با توجه به بی‌ثباتی امنیتی تحمیل خواهد کرد که فرصت‌های موجود برای جمهوری اسلامی برای تحکیم کنترل خود بر صحنه سیاسی و امنیتی عراق را افزایش می‌دهد. در نتیجه تل‌آویو این مسیر را به خوبی محاسبه می‌کند و با تقویت حضور اطلاعاتی خود در کردستان به‌عنوان یکی از سازوکارهای حفظ منافع رژیم در منطقه، به دنبال افزایش سرعت مداخله در امور عراق است. این امر به‌خصوص با توجه به سیاست جدید آمریکا که توسط دولت جو بایدن اتخاذ شد، به‌ویژه در رابطه با تلاش برای بازگشت به توافق هسته‌ای با ایران به آنچه قبل از خروج از آن در سال ۲۰۱۸ میلادی بود؛ برای سران صهیونیست از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از جمله اهداف رژیم در عراق در وضعیت فعلی مربوط به خنثی کردن نفوذ جمهوری اسلامی در عراق با هدف قرار دادن بازوهای تهران - یعنی، شبه‌نظامیان نظامی عراقی - است (محمد احمد، ۲۰۲۱).

نتیجه‌گیری

رژیم صهیونیستی به دلیل ماهیت تصنعی، همکاری با قدرت‌های سلطه‌گر و ... همواره از سوی کشورهای اسلامی در انزوا قرار داشته است؛ بنابراین، کوشید با دنبال نمودن دکترین اتحاد پیرامونی و از طریق ارتباط با اقلیت‌های غیر عرب منطقه - همچون کردها - حضور و نفوذ خویش را در منطقه‌ی غرب آسیا افزایش دهد و همین امر سبب برقراری ارتباط میان رژیم با سران کرد عراق شد.

اگرچه در ابتدا تلاش رژیم برای جلب نظر کردها با نگاهی ابزاری همراه بوده و از آنان به منظور مقابله با صدام حسین و دیگر کشورهای عرب بهره می‌برد؛ اما به نظر می‌رسد با سقوط صدام به‌عنوان یکی از مخالفان اصلی رژیم، رویکرد رژیم در مقابل اقلیم تغییر یافت. از سال ۲۰۰۳ میلادی به این سو، تل‌آویو با بهانه قرار دادن این موضوع که کردها همانند یهودیان، ملتی بدون دولت قلمداد می‌شوند و با هدف واقعی که سبب م شروعیت برای خود؛ در صدد برآمد تا به کردها برای برپایی کشوری مستقل کمک نماید. تنوع بخشیدن به روابط با اقلیم کردستان عراق در زمینه‌های

اقتصادی و تجاری را نیز باید از این منظر نگریست که از یک سو، باعث تعمیق روابط اقلیم کردستان عراق با رژیم صهیونیستی و از سوی دیگر، مانع از نزدیک شدن زیاد اقلیم به ایران شود.

ریشه حمایت رژیم صهیونیستی از همه‌پرسی اقلیم کردستان برای استقلال از عراق در سال ۲۰۱۷ میلادی را نیز می‌توان در دغدغه مشترک آن‌ها نسبت به واژه دولت-ملت شناسایی کرد. حقیقت این است که جعلی و نامشروع بودن رژیم صهیونیستی از سوی بسیاری از کشورهای منطقه و جهان یکی از بزرگترین معضلات و چالش‌های امنیتی آن است؛ به گونه‌ای که حتی برقراری روابط دیپلماتیک با مصر، اردن، امارات متحده عربی، بحرین، مراکش و سودان با همه اهمیتی که داشته، بازهم دغدغه‌های امنیتی سران رژیم را کاهش نداده است. سران‌گرد نیز چنین می‌اندیشند که دیاسپورای پراکنده قوم‌گرد در جهان صلاحیت و حق برخورداری استقلال و کشور جداگانه را دارند. بنابراین بخشی از عمیق شدن روابط دو طرف را باید در مشترک بودن و یکپارچه بودن جنس دغدغه و خواست دو طرف جستجو نمود.

علی‌رغم اهداف مشترک، روابط تل‌آویو و اربیل از پیچیدگی‌های گوناگونی برخوردار است؛ از یک سو می‌توان گفت رژیم صهیونیستی در قالب دکترین اتحاد پیرامونی به دنبال رفع انزوای سیاسی، تأمین اقتصادی و امنیتی آن در برابر کشورهای عربی بوده و از سوی دیگر رفتار و سیاست مبهم ایالات متحده آمریکا به عنوان متحد اصلی رژیم با گردها موضوع را پیچیده کرده است. به بیان دیگر در حالی که به نظر می‌رسد سران اقلیم انتظار دارند در مقابل روابط گرم با رژیم صهیونیستی از حمایت واشنگتن برخوردار باشند، اما در عمل چنین چیزی آنگونه که انتظار می‌رود، رخ نمی‌دهد و نمونه این امر را می‌توان در عدم حمایت آمریکا از همه‌پرسی استقلال کردستان مشاهده کرد.

متغیر ایران یکی از مهم‌ترین عواملی است که توضیح می‌دهد که چرا رژیم صهیونیستی طی سال‌های اخیر حمایت خود از اقلیم را افزایش داده است؛ آنچنانکه در سطور گذشته مقاله بیان شد، از منظر سران رژیم صهیونیستی، اسرائیل از طریق گردها در کشورهای ایران، عراق، ترکیه و سوریه دارای چشم و گوش می‌شود. از این زاویه باید گفت یکی از اهداف بلندمدت تل‌آویو انتقال زمین بازی و رقابت از حوزه شامات به نزدیک مرزهای ایران است تا از این طریق هزینه‌های امنیتی ایران را افزایش دهد. برقراری روابط دیپلماتیک با امارات و بحرین را نیز می‌توان در همین چارچوب بررسی کرد؛ چراکه جمهوری اسلامی ایران همراه با کشورها و گروه‌های

محور مقاومت سیاست‌های اشغالگرانه رژیم صهیونیستی در اراضی اشغالی و تضييع حقوق ملت فلسطين را همواره به شکل صريح و قاطع به چالش کشيدند. جمهوری اسلامی ايران در مقابل تلاش رژیم صهیونیستی برای انتقال زمین بازی به نواحی مرزی خود به صورت قاطع و محکم پاسخ داده است و نمونه آن را می‌توان در هدف قرار دادن برخی نقاط اقلیم کردستان عراق از سوی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مشاهده کرد؛ نقاطی که رژیم صهیونیستی از طریق آن‌ها عملیات جاسوسی و اطلاعاتی علیه ايران انجام می‌داد.

مسئله فلسطين که چندین دهه مسئله نخست جهان اسلام و جهان عرب بوده، طی سال‌های اخیر از سوی برخی کشورها به حاشیه رفته است. این واقعیت را می‌توان از طریق بررسی مواضع سران کشورها درباره موج سوم عادی‌سازی روابط رژیم با امارات، بحرین، مراکش و سودان تعیین کرد؛ به‌عنوان مثال، برخی مقامات دولتی عراق و عربستان سعودی، که زمانی جزء مهم‌ترین دشمنان رژیم صهیونیستی بودند، در واکنشی دیپلماتیک عادی‌سازی را مسأله‌ای حاکمیتی و ملی تعریف کردند. این موضع‌گیری با اظهارنظرهای سران اقلیم کردستان عراق که رژیم را دشمن خود نمی‌دانند، قابل تطبیق است و می‌توان این انتظار را داشت که طی سال‌های آینده شاهد تقویت بیش از پیش روابط میان اربیل و تل‌آویو باشیم.

پویایی تحولات و دینامیک‌های گوناگون در منطقه غرب آسیا امکان پیش‌بینی رُخدادهای آینده را بسیار دشوار و حتی غیرممکن ساخته و تنها می‌توان از طریق بررسی روندهای جاری به پاره‌ای از گمانه‌زنی‌ها پرداخت. روابط میان رژیم صهیونیستی و اقلیم کردستان عراق متأثر از متغیرهای نظیر ايران، افکار عمومی جهان عرب، مسائل امنیتی و تروریسم، جابجایی نخبگان در کشورها و قدرت‌های فرامنطقه‌ای است. تغییر در هر یک از این عوامل و متغیرها می‌تواند سیر جریان تحولات منطقه را دستخوش تغییر کند؛ به‌عنوان مثال، با جابجایی قدرت در عربستان سعودی و روی کار آمدن «ملک سلمان»، رویکرد ریاض نسبت به تحولات فلسطين از سطح بیانیه و مواضع دیپلماتیک فراتر نرفت و حتی براساس برخی گمانه‌زنی‌ها، حکام سعودی هم به دنبال پیوستن به قطار عادی‌سازی بودند که تحت فشار افکار عمومی و تغییر قدرت در آمریکا و رژیم صهیونیستی ناکام ماند. همین‌طور روی کار آمدن «جو بایدن» در آمریکا به‌عنوان رئیس‌جمهور جدید این کشور و تلاش او برای کنار گذاشتن کارزار فشار حداکثری و حل پرونده هسته‌ای از طریق مذاکره، بر روابط اربیل-تل‌آویو اثرگذار است. بنابراین در حالیکه رویکرد ثابت رژیم صهیونیستی تقویت

هرچه بیش تر روابط با اقلیم کردستان عراق است، نباید این رویکرد را به صورت مسئله‌ای جدا از سیر کلی تحولات منطقه‌ی غرب آسیا در نظر گرفت.

منابع

الف) منابع فارسی

- آدمی، علی و مرتضی شکری (۱۴۰۰)، جایگاه ایران در آینده ژئوپلیتیک انرژی عراق، «فصلنامه روابط خارجی»، دوره سیزدهم، شماره ۴، شماره پیاپی ۵۲، ۷۵۵-۷۸۴.
- اخوان کاظمی، مسعود، رستمی، فرزاد و حامد شاهمملکی (۱۳۹۶)، تحلیل رابطه اسرائیل و کردستان عراق و پیامدهای امنیتی آن برای جمهوری اسلامی ایران، «جستارهای سیاسی معاصر، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی»، سال هشتم، شماره چهارم، ۲۶-۱.
- بوداگی، رحیم، محقق نیا، حامد، شهابی، روح الله و شیوا جلال پور (۱۴۰۰)، تحلیل مقایسه ای سیاست خارجی آمریکا و روسیه در قبال اقلیم کردستان عراق و تاثیر آن بر ایران، «فصلنامه روابط خارجی»، دوره ۱۳، شماره ۴، شماره پیاپی ۵۲، ۸۷۹-۹۰۱.
- تقی پور، محمدتقی (۱۳۹۰)، استراتژی پیرامونی اسرائیل، تهران، «موسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی»، چاپ سوم.
- حافظ نیا، محمدرضا؛ قربانی نژاد، ریباز و احمدی پور، زهرا (۱۳۸۹)، تحلیل تطبیقی الگوی خودگردانی کردستان عراق با الگوهای خودمختاری و فدرالیسم، «مجله برنامه ریزی و آمایش فضا»، شماره ۲، تابستان.
- حیدری، احمد؛ ابطی، سیدمصطفی؛ احمدی، حمید و احمد ساعی (۱۳۹۷)، استراتژی اسرائیل در کردستان عراق و نگرانی های جمهوری اسلامی، «فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی»، سال پانزدهم، شماره ۵۴، پاییز.
- رجیبی، محمد (۱۳۹۸)، جایگاه اقلیم کردستان عراق در سیاست های منطقه ای ایالات متحده آمریکا در غرب آسیا، «فصلنامه پژوهش های سیاسی جهان اسلام»، سال نهم، شماره دوم، تابستان.
- رجیبی، محمد (۱۴۰۰ الف)، تهدیدات مناقشه قره باغ بر امنیت مناطق مرزی جمهوری اسلامی، «فصلنامه علوم و فنون مرزی»، دوره ی دهم، شماره ۲، تابستان.

- رجبی، محمد (۱۴۰۰ ب)، راهبردهای نظامی و امنیتی رژیم صهیونیستی در رویارویی با مقاومت اسلامی مورد مطالعه: بحران سوریه، فصلنامه بیداری اسلامی، سال دهم، شماره سوم، پاییز.
- رجبی، محمد (۱۴۰۰)، راهبردهای نظامی و امنیتی رژیم صهیونیستی در رویارویی با مقاومت اسلامی مورد مطالعه: بحران سوریه، «فصلنامه علمی مطالعات بیداری اسلامی»، سال دهم، شماره سوم، پیاپی ۲۱.
- روحی، نبی‌الله (۱۳۸۹)، سیاست خاورمیانه‌ای رژیم صهیونیستی و اقلیت‌های قومی-مذهبی، «فصلنامه آفاق امنیت»، سال سوم، شماره هشتم، پاییز.
- روحی، نبی‌الله (۱۳۸۵)، سیاست خاورمیانه‌ای رژیم صهیونیستی و کردستان عراق، «فصلنامه سیاست دفاعی»، سال چهاردهم و پانزدهم، شماره ۵۶-۵۷، پائیز و زمستان.
- عبا سی، مجید، قیا سی، امیر و زهرا باباجانی پور (۱۳۹۲)، راهبرد اتحاد پیرامونی رژیم صهیونیستی و نظریه موازنه تهدید در روابط بین‌الملل، «فصلنامه سیاست خارجی»، سال بیست و هفتم، شماره ۱، بهار.
- کاظمی، حامد و میثم غفاری‌نژاد (۱۴۰۰)، جایگاه اعراب سنی در استراتژی امنیتی آمریکا در عراق پس از صدام، «فصلنامه روابط خارجی»، دوره سیزدهم، شماره ۱، شماره پیاپی ۴۹، ۱۴۷-۱۷۴.
- متقی، ابراهیم (۱۳۷۶)، تحلیل رفتار اسرائیل در برابر جمهوری اسلامی ایران، «مجله سیاست دفاعی»، شماره ۱۸، بهار.
- موسوی‌زاده، علیرضا و مهدی جاودانی‌مقدم (۱۳۸۸)، جایگاه استراتژیک کردستان عراق در سیاست خارجی اسرائیل و الزامات سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، «دانشنامه حقوق و سیاست»، شماره ۱۱، بهار و تابستان.

ب) منابع غیرفارسی

- Abdelhadi, Magdi (2006), 'Israelis 'train Kurdish forces'', Available at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5364982.stm
- Abdul-Hussain, Hussain (2020), Even with new peace deals, Iraq seems a long way from normalizing ties with Israel, Available at: <https://english.alarabiya.net/views/news/middle->

[east/2020/10/05/Even-with-new-peace-deals-Iraq-seems-a-long-way-from-normalizing-ties-with-Israel](https://www.nytimes.com/2020/10/05/Even-with-new-peace-deals-Iraq-seems-a-long-way-from-normalizing-ties-with-Israel)

- Abdulrazaq, Tallah (2019), Why Iraq is starting to normalize ties with Israel, Available at: <https://www.trtworld.com/opinion/why-iraq-is-starting-to-normalise-ties-with-israel-23676>
- al-Ansary, Khalid (2008), Talabani-Barak handshake angers some Iraqi MPs, Available at: <https://www.reuters.com/article/idUKL0432866020080704>
- Arraf, Jane (2021), Talk of Iraq Recognizing Israel Prompts Threats of Arrest or Death, Available at: <https://www.nytimes.com/2021/09/29/world/middleeast/iraq-recognizing-israel.html>
- Atkins, Jacob (2017), Israel and Iraqi Kurdistan: the oil connection, Available at: <https://www.i24news.tv/en/news/middle-east/157303-171009-israel-and-iraqi-kurdistan-the-oil-connection>
- Atkins, Jacob (2018), Maritime skulduggery: how Kurdish oil shipments to Israel are 'disguised', <https://www.i24news.tv/en/news/israel/167894-180217-maritime-skulduggery-how-kurdish-oil-shipments-to-israel-are-disguised>
- B. Bishku, Michael (2018), Israel and the Kurds: A Pragmatic Relationship in Middle Eastern Politics, Available at: https://www.jstor.org/stable/10.33428/jsoutasiamideas.41.2.0052#metadata_info_tab_contents
- BBC (2005), 1981: Israel bombs Baghdad nuclear reactor, Available at: http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/june/7/newsid_3014000/3014623.stm
- Berman, Lazar (2013), Cultural pride, and unlikely guests, at Kurdish Jewish festival, Available at:
- Boxerman, Aaron (2021 a), Iraq orders arrests of ministry official and tribal leader who urged Israel ties, Available at: <https://www.timesofisrael.com/iraqi-authorities-order-arrest-of-notables-who-called-for-israel-ties/>
- Boxerman, Aaron (2021), After death threats, Iraqis who attended pro-Israel normalization summit recant, Available at: <https://www.timesofisrael.com/after-death-threats-iraqis-who-attended-pro-israel-normalization-summit-recant/>
- Bruno, Alessandro (2020), Iraq Faces Pressure to Normalize Ties with Israel and Abandon Palestinians, Available at: <https://insidearabia.com/iraq-faces-pressure-to-normalize-relationships-with-israel/>
- Center for Peace Communication on YouTube (2021), Iraqi Official Dr. Sahar Al-Ta'i at a Peace Conference in Erbil: We Want Peace with Israel; Iraq Must Recognize Israel as a Friendly Country,

- Join the Abraham Accords, Available at: <https://www.memri.org/tv/iraq-kurdistan-israel-normalization-abraham-accords-sahar-tai>
- <https://www.jcfk.org/about>
 - <https://www.timesofisrael.com/pride-and-unlikely-guests-at-kurdish-jewish-festival/>
 - J. Correspondent (1999), Report says Israel dumped plan to assassinate Saddam, Available at: <https://www.jweekly.com/1999/01/22/report-says-israel-dumped-plan-to-assassinate-saddam/>
 - J. Frantzman, Seth (2017), IN PICTURES: Kurds are flying Israeli flags at independence rallies, Available at: <https://www.jpost.com/israel-news/in-photos-kurds-are-flying-israeli-flags-at-independence-rallies-505289>
 - Kafura, Craig (2021), Americans on Their Allies, Partners, and Rivals, Available at: <https://www.thechicagocouncil.org/commentary-and-analysis/blogs/americans-their-allies-partners-and-rivals>.
 - Khalil E. Jahshan (2020), Does Arab Public Opinion on Palestine Still Count in 2020? **Arab Center Washington DC (ACW)**, <https://arabcenterdc.org/resource/does-arab-public-opinion-on-palestine-still-count-in-2020/>
 - Khosravi, A (2008), the Increasing Presence of Israel in Iraq: Strategy of Extending Penetration. *Quarterly of Strategy*, 16, 48.
 - Khosravi, Jamal; Kalhori, Jalal & Longman HamehMorad (2016), The Presence of Israel in Iraqi Kurdistan and its Security Challenges for Iran's National Security, **Journal of Politics and Law**; Vol. 9, No. 7; 2016
 - Lake, Eli (2021), The regime has been hostile to anyone who attended a conference last week promoting closer ties between the two nations, Available at: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2021-09-29/why-is-iraq-afraid-of-better-relations-with-israel>
 - Latif, Hammam (2021), New Iraqi party challenges Iran, advocates for normalization, Available at: <https://theArabweekly.com/new-iraqi-party-challenges-iran-advocates-normalisation>
 - M. Hersh, Seymour (2004), Plan B As June 30th approaches, Israel looks to the Kurds, Available at: <https://www.newyorker.com/magazine/2004/06/28/plan-b-2>
 - memri (2021) , Iran-Backed Iraqi Militias In Response To Normalization Conference In Erbil: We Will Attack Israeli, American Targets In Kurdistan; Punish Conference Participants, Kurdish Authorities, Available at: <https://www.memri.org/jttm/iran->

backed-iraqi-militias-response-normalization-conference-erbil-we-will-attack-israeli

- Middleeastmonitor (2019), Israel lifts ban on trade with Iraq, Available at: <https://www.middleeastmonitor.com/20190528-israel-lifts-ban-on-trade-with-iraq/>
- Middleeastmonitor (2021), Kurdish region of Iraq denies presence of Israeli intelligence office, Available at: <https://www.middleeastmonitor.com/20210415-kurdish-region-of-iraq-denies-presence-of-israeli-intelligence-office/>
- oec.world (2019), Available at: [https://oec.world/en/profile/bilateral-country/isr/partner/egy#:~:text=Bilateral%20Trade%20by%20Products,-%23permlink%20to%20section&text=In%202019%2C%20Israel%20exported%20%24152M%20to%20Egypt.,-The%20main%20products&text=\(%2412.5M\).- ,During%20the%20last%2024%20years%20the%20exports%20of%20Israel%20to,exported%20%24115M%20to%20Israel.](https://oec.world/en/profile/bilateral-country/isr/partner/egy#:~:text=Bilateral%20Trade%20by%20Products,%23permlink%20to%20section&text=In%202019%2C%20Israel%20exported%20%24152M%20to%20Egypt.,-The%20main%20products&text=(%2412.5M).- ,During%20the%20last%2024%20years%20the%20exports%20of%20Israel%20to,exported%20%24115M%20to%20Israel.)
- Oren, Amir (2009), British Author: Rabin Asked Jordan to Arrange Secret Visit with Saddam, Available at: <https://www.haaretz.com/1.5081030>
- Payne, Julia (2014), Israel accepts first delivery of disputed Kurdish pipeline oil, Available at: <https://www.reuters.com/article/us-israel-iraq/israel-accepts-first-delivery-of-disputed-kurdish-pipeline-oil-idUSKBN0EV0X620140620>
- Razavi, S (2008), the Political Opportunities of Novel Iraq for Israel after Saddam and the Regional Actors, Strategic Research Institute, 19.
- Reisinezhad, Arash (2019), the Shah of Iran, the Iraqi Kurds, and the Lebanese Shia, ResearchGate.
- Solomon, Ariel Ben (2016), US, Israel sympathetic to Kurds but lack concrete action, Kurdish official says, Available at: <https://www.jpost.com/Middle-East/US-Israel-sympathetic-to-Kurds-but-lack-concrete-action-Kurdish-official-says-450934>
- Staff, Toi (2021), Bennett on Iraqis' call for normalization: 'Israel extends its hand in peace', Available at: <https://www.timesofisrael.com/bennett-on-iraqis-call-for-normalization-israel-extends-its-hand-in-peace/>
- Strauss, Gallia Linden and Oded Eran (2014), The Kurdish Awakening and the Implications for Israel, Strategic Assessment, Volume 17, No. 1, April.
- Tarkhani, Hogr (2021), Strengthening relations between Israel and Iraqi Kurdistan, Available at:

<https://www.jpost.com/opinion/strengthening-relations-between-israel-and-iraqi-kurdistan-670829>

- The guardian (1991), Iraqi missiles strike Israel, Available at: <https://www.theguardian.com/world/1991/jan/18/iraq.davidfairhall>

- TheArabWeekly (2021), Iraq renews preferential agreement to supply Jordan with oil, Available at: <https://the arabweekly.com/iraq-renews-preferential-agreement-supply-jordan-oil>

- Trading with the Enemy Act (1939), Trading with the Enemy Act,

<https://www.adalah.org/uploads/oldfiles/Public/files/Discriminatory-Laws-Database/English/17-Trade-with-the-Enemy-Ordinance-1939.pdf>

- Twitter (2018 a), MABROUK left this morning and we thought we'd know destination and number of barrels, but noooooooo, Available at:

<https://twitter.com/tankertrackers/status/957278858176278533>

- Twitter (2018 b), OOPS, THEY DID IT AGAIN, Available at: <https://twitter.com/TankerTrackers/status/964239508303642625>

- المكتب الإعلامي لوزير العراق (2021), https://twitter.com/IraqiPMO?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1441689181206552578%7Ctwgr%5E%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.thenationalnews.com%2Fmena%2F2021%2F09%2F26%2Firaq-condemns-meeting-that-called-for-normalisi

- Wainer, David (2017), Israel Endorses Kurdish Independence in Loan Show of Support, Available at: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-09-13/israel-endorses-kurdish-independence-in-lone-show-of-support>

- الزیدی، مازن (۲۰۲۲)، وقائع من الوجود الإسرائيلي فی كردستان: تلطف خلف واجهات تجاريه ... واستضافه معارضین ایرانیین، متوفر عند: <https://al-akhbar.com/Iraq/333606>

- الطراونه، سحر (۲۰۱۹)، اثر الدعم الاسرائيلي لاستفتاء انفصال كردستان عن العراق على العلاقات التركيّه الاسرائيليه، «دراسات العلوم الإقتصادية والاجتماعية»، المجلد ۴۶، العدد ۲.

- محمد أحمد، صافيناز (۲۰۲۱)، كردستان العراق ... ساحه تصعيد جديده بين اسرائيل و ايران، متوفذ عند: <https://acpss.ahram.org.eg/News/17123.aspx>

- ميلمان، يوسى (۲۰۱۹)، أعادت الحكومة الإسرائيلية ترخيص التجاره مع العراق، متوفذ عند: [https://www.maariv.co.il/news/politics/Article-](https://www.maariv.co.il/news/politics/Article-700848)